

УМОВИ АДАПТАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ ДО КОН'ЮНКТУРИ СВІТОВОГО ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ

Галунець Н.І., аспірант

Миколаївського національного аграрного університету

У статті досліджено теоретичні аспекти щодо визначення умов адаптації діяльності аграрних формувань до кон'юнктури світового продовольчого ринку. Визначено сутність понять кон'юнктура світового товарного ринку та адаптація діяльності підприємства. Обґрунтовано, що умовами адаптація діяльності аграрних формувань до кон'юнктури світового продовольчого ринку є умови відповідно результату впливу, суб'єктивності впливу та відповідно характеру впливу.

Ключові слова: адаптація діяльності, аграрні формування, кон'юнктура, світовий продовольчий ринок, умови адаптації

Постановка проблеми. Основні тенденції, що виникли на світових ринках протягом останніх років, мають довготривалий характер та, найімовірніше, визначають кон'юнктуру світового продовольчого ринку у перспективі. Насамперед, це стосується зміни споживчих уподобань в продовольчій сфері, що створюють новий попит на сільськогосподарську продукцію, сировину та продовольство. В результаті істотною проблемою для вітчизняних аграрних формувань залишається визначення умов адаптації їх діяльності до кон'юнктури світового продовольчого ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем адаптації підприємств аграрного сектору розглядаються в наукових працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, зокрема: В. Анфілатов, Р. Акофф, В. Гончаров, В. Забродський, С. Єрохін, Г. Клейнер, А. Козаченко, В. Копитко, П. Макаренко, М. Мескон, С. Наконечний, А. Сапожников, А. Швиндина, та інші. Важливу роль у формуванні теоретичних концепцій дослідження ринку та його кон'юнктури відіграють наукові праці класиків світової економічної думки А. Сміта, Д. Рікардо, Дж.С. Мілля, А. Пігу, Дж. Кейнса, П. Самуельсона, В. Нордгауза, Г. Армстронга, Ф. Котлера. Актуалізується проблема визначення найбільш суттєвих умов адаптації діяльності аграрних підприємств до кон'юнктури сучасного світового продовольчого ринку.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення умов, що забезпечують адаптацію діяльності аграрних формувань до кон'юнктури світового продовольчого ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес адаптації діяльності аграрних формувань на світовому продовольчому ринку, є складним, і вимагає внесення значного числа змін в їх діяльності, пов'язаних з формуванням і захистом своїх конкурентних переваг, а також включає періодичну зміну цілей підприємства, організаційної структури та стратегії їх досягнення відповідно до змін умов функціонування. Одночасно першочерговим стає робота по впровадженню сучасних (переважно економічних) механізмів управління підприємством, орієнтованих на умови світового продовольчого ринку.

Дослідження та вивчення світового товарного ринку базується на ринковій кон'юнктурі. Кон'юнктуру можна розглядати в декількох значеннях, як науку, як сутність факторів та умов, що визначають розвиток світової економіки, і окремої країни в ній [4,с.124].

Кон'юнктура світового товарного ринку – це співвідношення попиту і пропозиції на світовому ринку в певний момент і чинників, що на це впливають, а також сукупність умов, при яких в даний момент протікає діяльність на ринку. В цілому, кон'юнктура світового продовольчого ринку представляється у якості складної і динамічної соціально-економічної системи, до складу якої входять агенти ринку та економічно-торговельні відносини між ними, які і визначають певні “правила гри” на заданий проміжок часу [3,с.78].

В основу формування та зміни кон'юнктури світового продовольчого ринку покладені головним чином фактори, які безпосередньо впливають на рух цін, обсяги виробництва, об'єми експорту та імпорту продукції, зайнятість населення, грошові доходи споживачів тощо.

Серед найважливіших чинників, що впливають на кон'юнктуру глобального ринку аграрної продукції та продовольства, можна виділити збільшення доходів споживачів в окремих регіонах, посилення конкурентного тиску економічно розвинених країн, ріст цін на енергоносії та інші стратегічні ресурси, коливання обмінних курсів валют, ріст чисельності населення планети, розширення сегменту органічної продукції, а також технологічні зміни, притаманні для підприємств у сферах виробництва та інфраструктури [7,с.191].

Результат впливу кон'юнктури світового продовольчого ринку на діяльність аграрних формувань виражається в тому, що при таких чи інших рівних умовах одні продавці більш вигідно продають аграрну продукцію ніж інші продавці. На нашу думку зменшення залежності аграрних формувань від впливу кон'юнктури світового продовольчого ринку — одне з головних завдань, яке повинні вирішувати підприємства в період адаптації їх діяльності на ринку.

Слід відмітити, що адаптація діяльності підприємств – це пристосування виробничо-економічного потенціалу підприємства до чинників макросередовища, що включає оптимізацію всіх ресурсів, які є в підприємстві, у відповідності з принципами та межами адаптації, з метою максимізації прибутку підприємства [2, с.40]. Під час адаптації діяльності аграрне підприємство переходить з одного стану в інший, набуваючи при цьому нових якісних особливостей, ознак, властивостей, здібностей, характеристик, тобто відбувається певна трансформація підприємства, як суб'єкта адаптації.

Сьогодні не існує єдиного, інтегрованого підходу до побудови загальної концепції умов адаптації діяльності аграрних формувань до світового продовольчого ринку, зокрема до його кон'юнктури. Умови, що впливають на успішність адаптації аграрних формувань, як правило, поділяють на дві групи: суб'єктивні (залежні від підприємства) та об'єктивні (не залежать від підприємства), але цей поділ є обґрунтованим лише до певного розвитку сучасного світу [1,2, 6].

В економічній літературі умови адаптації діяльності аграрних підприємств до кон'юнктури світового продовольчого ринку поділяють на три групи:

- економічні умови, передбачають розвиток виробничих сил, науково-технічний процес, ресурси, валютні та фінансові умови;
- соціально-політичні умови ґрунтуються на суспільно-економічних відносинах, рівню життя населення, національно-культурних та релігійних традиціях, рівні соціальної активності населення;
- міжнародні умови охоплюють стан міжнародних економічних відносин, розвиток світового господарства, міжнародний поділ праці, зовнішню економічну стратегію країни, експортну спеціалізація, економічну інтеграція [6, с.199].

Під впливом глобалізації міжнародної торгівлі відбувається перерозподіл між учасниками світового продовольчого ринку, структурних та інституційних змін [5,с.11]. Внаслідок яких, умови адаптації діяльності аграрних формувань до кон'юнктури досліджуваного ринку, на нашу думку можна представити, як сукупність факторів, які впливають на результативність адаптації на ринку, а саме:

- відповідно результату впливу – позитивні та негативні умови, (під впливом яких одні й ті самі умови не змінюючи напряму і сили впливу можуть мати змінні в часі результати);

- відповідно суб'єктивності впливу – суб'єктивні (які залежать від дії вітчизняних підприємців на світовому ринку) і об'єктивні умови (виникають в результаті дії загальних закономірностей розвитку міжнародного ринку);

- відповідно характеру впливу:

- економічні умови - передбачають розвиток виробничих сил, науково-технічний процес, ресурси, валютні та фінансові умови; зміну інституційної та організаційної структури ринку в найбільших країнах-виробниках продовольства; інфраструктура ринку; розмір та галузева спеціалізація підприємств; співвідношення попиту і пропозиції на ринку; скорочення фінансування сільськогосподарського виробництва; вплив ціноутворення на продовольчі товари, тощо;

- політичні умови – включають загальну політичну ситуацію у світі та політико-правову стабільність кожної країни; рівень корупції в країні; забезпечення антимонопольного законодавства і заохочення конкуренції; систему державного регулювання підприємницької діяльності. Слід відмітити, що необхідною умовою адаптації діяльності аграрних формувань до кон'юнктури світового продовольчого ринку є заходи державного регулювання ринкового розвитку аграрних підприємств;

- техніко-технологічні умови - впливають на можливість випуску продукції за певним обсягом та часом, відповідної якості на основі та за допомогою впровадження нових прогресивних технологічних процесів, оновлення їх матеріально-технічної бази підприємств, впровадження ресурсозберігаючих та екологоохоронних технологій, рівня технологічної адаптації, який характеризується максимальною можливістю функціонування технології з дотри-

манням заданого режиму у взаємозв'язку з існуючим виробництвом і світовим продовольчим ринком;

- біокліматичні умови - дають можливість збільшувати обсяги виробництва та забезпечувати населення країни якісною продукцією, що особливо актуальним в період адаптації діяльності аграрних формувань на ньому. До біокліматичних умов на нашу думку можна віднести: географічне положення країни по відношенню до економічно значущих об'єктів; забезпеченість країни корисними копалинами; кліматична особливість країни; раціональне використання природних ресурсів; сприятливі та несприятливі погодні умови; екологізація виробництва тощо;

- соціально-демографічні - можуть впливати на зменшення чи збільшення ємності внутрішнього ринку, як результат відбуваються зміни у експортній політиці підприємств. До таких умов на нашу думку можна віднести: загальна чисельність населення країни; збільшення або зниження рівня народжуваності; темпи приросту (зниження) працездатного населення; житлові умови та устрій життя населення країни; професійна і спеціальна працездатність населення; етичні і моральні цінності населення; менталітет, релігійні вірування та культурні традиції населення;

- міжнародні умови – виникають внаслідок активних інтеграційних процесів (глобалізації, повного або часткового злиття економік держав, входження у світові торговельні організації і т. д.) Ці умови визначаються макроекономічною невизначеністю: розвитком міжнародної торгівлі продовольчими товарами; процесом змін та постійного удосконалення механізму зовнішньоекономічної діяльності; розвитком міжнародних економічних відносин країн; міжнародним поділом праці та участю країн в ньому; експортною спеціалізацією країн; розвитком економічно інтеграційних процесів країн.

Виходячи із розуміння сутності господарювання аграрних підприємств, направлено на створення самої можливості виробити продукт або надати послугу, реалізувати і отримати від цього прибуток, впливає, що адаптація діяльності аграрних формувань до кон'юнктури світового продовольчого ринку пов'язана із наступними умовами:

- оптимальним вибором виробничого процесу, який забезпечує максимальний обсяг виробництва при мінімальних затратах, а також якість і строки випуску продукції, які відповідають потребам світового продовольчого ринку;

- реалізацією аграрної продукції, направленою на розширення збуту і отримання високого рівня прибутку;

- створенням оптимальних виробничих запасів, які забезпечують економію оборотного капіталу.

Крім цього не варто забувати про внутрішні умови діяльності аграрних формувань, які характеризують їх здатність впливати на ефективність виробництва покращанням використання власних фінансових, трудових, матеріальних та інших ресурсів, впровадженням інтенсивних технологій тощо. В цілому вони впливають на результативність адаптації діяльності аграрних фо-

рмувань до кон'юнктури світового продовольчого ринку. На нашу думку до таких умов можна віднести:

- виникнення збитків аграрних формувань, пов'язаних з їх незадовільною маркетинговою політикою, неспроможністю аграрної продукції успішно конкурувати на світовому продовольчому ринку;

- різке підвищення рівня затрат виробництва і збуту продукції, яке може бути викликане різними проблемами, починаючи з нераціональної структури управління, "роздутого" штату управління, застосування дорогих технологій, засобів і предметів праці і т.д.;

- втрата культури виробництва, яка включає професійно-кваліфікований склад персоналу, технічний рівень виробництва, соціально-психологічну атмосферу колективу, його зацікавленість у ефективній роботі;

- наявність стимулів праці у персоналу аграрного підприємства.

Водночас, управлінські рішення мають забезпечувати планування траєкторії розвитку показників діяльності, що включає забезпечення можливостей для нейтралізації імовірних негативних впливів (пасивну адаптацію) і максимально можливу відповідність показника запланованій траєкторії (активну адаптацію).

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження можна зробити висновки, що саме в таких умовах, на нашу думку, відбуваються адаптація діяльності аграрних формувань до кон'юнктури світового продовольчого ринку. Внаслідок дії розглянутих умов порушується рівновага соціально-економічної структури світового сільського господарства та поступово знижується платоспроможність населення. Зокрема, динамічність глобальної кон'юнктури продовольчого ринку вимагає нових методичних підходів та інструментів досліджень умов адаптації діяльності аграрних формувань в подальшому.

Список використаних джерел:

1.Гринько Т. В. Теоретико-методологічні засади адаптивного розвитку / Т. В. Гринько // Економіка промисловості. – 2011. – №2. – С. 110–207.

2.Крисько Ж. Адаптація підприємства до змін зовнішнього середовища через механізм реструктуризації / Ж. Крисько // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – с.38-42

3.Кон'юнктура та перспективи світових аграрних ринків [текст]: монографія / І.М. Волкова, О.М. Варченко, В.Є. Данкевич [та ін.]; за ред. Т.О. Зінчук. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 670 с.

4.Міжнародна економіка: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [Козак Ю.Г., Лук'яненко Д.Г., Макогон Ю.В. та ін.]; За ред. Ю.Г. Козака, Д.Г.Лук'яненка, Ю.В. Макогона [3-тє вид.]– К.: Центр учбової літератури, 2009. – 560с.

5.Ревенко Л. С. Мировой рынок продовольствия в эпоху «генной» революции / Л. С. Ревенко. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2002. – 302 с.

6.Швиндина А. А. Адаптация организационных структур управления к современным рыночным условиям / А. А. Швиндина / Весник СумДУ. Серия Економіка. - 2008. - № 1. - С. 20-25.

7.Школьний О.О. Методологічні аспекти дослідження світового ринку агропродовольчої продукції / О.О. Школьний // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. - 2013. - № 1. - С. 120-125.

Рецензент – д.е.н., професор Ключник А. В.